

навоколишнього природного середовища та для збереження екологічної рівноваги необхідно проводити широку роз'яснювальну роботу серед населення та добитись вироблення оптимального режиму використання національного фіторесурсного потенціалу на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Література

1. Мінарченко В.М., Тимченко І.А. Атлас лікарських рослин України. — К., 2002. — 170 с.
2. М'якушко В.К. Поширення ялівцю звичайного на Правобережному Поліссі України // Укр. Ботан. Журн. — 1979. — 27, №2. — С. 250–252.
3. Сотник В.Ф. Особенности восстановления *Frangula alnus* Mill. после заготовок сырья // Растит. ресурсы. — 1984. — 20, вып. 3. — С. 347–354.
4. Аксёнова Н.А. Жостер слабительный // Биол. фл. Моск. обл. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. — Вып. 4. — С. 145–151.
5. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Осычнюк В.В., Андриенко Т.Л. География растительного покрова Украины. — К.: Наук. думка, 1982. — 288 с.
6. Катіна З.Ф., Івашин Д.С., Анісімова М.І. Дикоростучі лікарські рослини УРСР. — К.: Здоров'я, 1965. — 309 с.
7. Флора УРСР. — К.: Вид-во АН УРСР, 1952. — т. 4. — с. 114–116.
8. Заверуха Б.В., Івченко І.С., Коз'яков С.О. Темнокорі берези України // Укр. Ботан. Журн. — 1986. — 43, №3. — с. 79–83.

ІСТОРІЯ ІНТРОДУКЦІЇ ТА СЕЛЕКЦІЇ АЙСТРИ ОДНОРІЧНОЇ (*CALLISTEPHUS CHINENSIS* (L.) NESS.)

Левандовська С.М., Черняк В.М.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

На сьогоднішній день світова колекція налічує близько 4000 сортів айстри однорічної (*Callistephus chinensis* (L.) Ness.). Існуючі нині сорти одержані завдяки селекції. Цей вид завезений в Європу з Китаю в 1728 р. місіонером Ніколо Інкєрвілем. Першим центром селекції айстр була Франція. Цю роботу продовжили ряд країн: Німеччина, Англія, США, Росія, Україна та ін. Значних успіхів у селекції айстр досягли фірми Крестенсена, Бенарі, Пфітцера в Німеччині [10], фірми Боджера та Бурпі в США [2, 9], Вайбул у Швеції та Ольсен Енке у Данії [11]. Слід відмітити, що із 44 сортотипів, відомих на сьогоднішній день, 20 створені німецькими селекціонерами. Селекцією даної рослини займаються також в Японії, Нідерландах, Польщі, Чехії, Молдові [4, 6, 12].

В Росії вперше селекцією цієї рослини займається з 1923 року професор С.М. Жегалов (дослідна станція Московської с/г академії ім. К.А.Тімірязєва). На сьогоднішній день провідним центром селекції і елітного насінництва у Росії є Воронежська овочева дослідна станція Всеросійського НДІ овочівництва, де з 1963 року селекцією айстри однорічної почала займатись Г.В. Острякова [5].

На Україні селекційна робота з айстрою однорічною розпочалась

відносно недавно. Перші роботи були розпочаті у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України селекціонером Л.М. Яременко, а в подальшому продовжені Н.І. Чередниченко. В результаті їх роботи були створені сорти Анюточка, Вереснева, Варя, Голубий павучок, Жемчуг, Київський вальс, Лелека та ін. [1]. На сьогоднішній день на базі Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України зібрана досить велика колекція сортів *Callistephus chinensis* (L.) Nees., що нараховує близько 164 зразки. З 1967 р. селекційна робота з даною рослиною ведеться в Інституті садівництва Української академії аграрних наук. В результаті наполегливої праці селекціонерів у 1985 р. виведені сорти Рубінович зв'язки, Нежность, Веснянка, Аметист (оригіратори В.В. Меньшов, Н.В. Колендо, Н.М. Алексеева). У наступні роки тут були виведені сорти: Яблунова, Одарка, Оксана, Звезда Полесья, Осінній вечір, Поліна, Юлія (оригіратор Н.М. Алексеева). Усі вони визнані районними і занесені до Державного реєстру сортів України. З кінця 90-х років селекцією айстри займаються в Уманському сільськогосподарському інституті (А.С. Величко), де виведені нові сорти, які відзначаються міцністю квітконосів, компактним кущем і високою декоративністю, зокрема — це Аеліта, Дарунка матері, Джоконда, Лідія, Людмила, Оленка, Надія, Пам'ять. Слід відмітити, що серед 60 найкращих сортів айстри однорічної, які занесені до Державного реєстру сортів України, 40 — української селекції.

Поряд з питанням селекції вчені займаються і інтродукцією айстри однорічної у різних кліматичних зонах. Такі дослідження в Донецькому ботанічному саду АН України, в квітниківських господарствах Горлівки і Краматорська дозволили виділити сорти, придатні для промислового виробництва в південно-східних районах України, зокрема у Донбасі [3]. Протягом 20-ти років інтродукцією цієї культури займаються у дендропарку "Асканія-Нова" [7]. Дослідження біологічних особливостей однорічної айстри в умовах півночі і виявлення найбільш перспективних сортів займаються вчені Інституту біології Комі АРСР.

Інтродукційна сортооцінка айстри однорічної в умовах Західного Поділля (Тернопільська область) ведеться нами з 2003 року. Сортовипробовування проводили на Голицькому біостаніонарі с. Гутисько Березанського району та декоративному розсаднику природного заповідника "Медобори" Гусятинського району. На сьогоднішній день нами інтродуковано 56 сортів української та зарубіжної селекції [8]. Наші дослідження дозволили виділити сорти перспективні у даному регіоні.

Література

1. Алексеева Н. Н., Яременко Л.М. Астры. — М: Юнивест маркетинг. — 1999. — 30 с.
2. Алексеева Н.М. Однорічні айстри фірми Бенарі // Квіти України. — 2006, №5. — С. 9-13.
3. Горницкая И. П., Коробкова З.Д., Пустовалова Л.С. Астры в Степной зоне // Цветоводство. — 1978, №11. — С. 7.
4. Леганьска З. Селекция летников в Ульрихове // Цветоводство. — 1980, №2. — С. 28.
5. Острякова Г. Астры: Воронежские новинки // Цветоводство. — 2002, №5. — С. 16-17.
6. Рукшанс Я.Х. Центр цветоводства Чехословакии // Цветоводство. — 1980, №7. — С. 24.

7. Слепченко Л. А. В дендропарке "Аскания Нова" // Цветоводство, 1990, №6. — С. 25.
8. Черняк В.М., Левандовська С.М. Комплексна сортооцінка айстри однорічної на території Західного Поділля та обґрунтування перспективності використання // Екологічні аспекти охорони родючості ґрунтів і навколишнього середовища. Матер. Всеукр. науково-практ. конф. з міжн.участю. — Бережанськ. агротехн. і-т НАУ. — Т.: "Воля". 2006. — С. 257-262.
9. Harris Moran Seeds: Professional Bedding Plant and Flower Growers Catalog. — Rochester, 1987. — 112 p.
10. Köhlein F. Astern. eine sortiments — übersicht / Gartenpraxis — 1990. — № 12. — S. 27-32.
11. Ohlsens Enke J. E. Flower seeds 1967-1968. Denmark, 1968. — 38 S.
12. Takii Seed. Flowe Catalog New and Standart Varieties Kyoto, Japan. 1986. — 97p.

ВІДТВОРЕННЯ ПОПУЛЯЦІЙ *CYPRIPEDIUM CALCEOLUS* L. НА ТЕРИТОРІЇ РОЗТОЧЧЯ

*Лисак Г.А., Тушницька І.І.
Львівський державний аграрний університет*

У складі флори України Зозулині черевички (*Cypripedium calceolus* L.) є унікальним за декоративними властивостями видом орхідей. Одночасно цей вид перебуває на межі зникнення [1]. Проблема полягає у необхідності збереження *Cypripedium calceolus* L. у складі природних популяцій української флори. Тому суттєву роль у відтворенні та охороні біорізноманіття України є виявлення нових місцезростань рідкісних рослин.

На Головному Європейському водорозділі в межах території України та Польщі розташований унікальний у фізико-географічному та рослинному відношенні район Розточчя. Тут поєдналися рослинні угруповання Карпат, Полісся та Поділля. У 1984 р. створено природний заповідник «Розточчя». При створенні заповідника, ядром якого став заказник, до його території долучилися цікаві з флористичної точки зору букові та сосново-букові ліси урочища „Верещиця”, унікальне за своїм рослинним різноманіттям урочище „Горбки”, лучно-болотний рослинний комплекс „Заливки”. До заповідника прилягає також Страдчанський навчально-виробничий лісокомбінат Страдчанського лісництва.

Місцями у перехідних умовах від дубово-соснових до букових і дубових лісів формуються дубово-буково-соснові ліси, характерні найскладнішим деревостаном на Розточчі. В цих лісах дуб, бук звичайний і сосна звичайна формують перший ярус із зімкнутістю крон 0,7-1.0. У віці 90-140 років вони мають висоту 24-33 м і I-II бонітет. Росте тут й реліктовий третинний вид — Венерині черевички справжні або зозулені черевички, щоправда в одному екземплярі. Його виявлено у 1999 р. у Верещанському лісництві [2]. У такій кількості рослина цвіте щорічно. Нами спостереження за *C. calceolus* почали вестися з 2002 року у ПЗ „Розточчя” та у прилеглих до заповідника територіях. Виявлено ще кілька нових популяцій у Страдчанському лісництві (табл. 1). До того часу їх не згадували у Літописах природи і науковцями цей вид не спостері-